

І. Ю. Підоричева,
кандидат економічних наук,
Інститут економіки промисловості НАН України,
м. Донецьк

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ І МІСТ УКРАЇНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Відмінними характеристиками світової економіки останніх десятиліть є поглиблення процесів регіоналізації і локалізації, підвищення важливості локального аспекту інноваційної діяльності. На сьогодні успішний розвиток будь-якої країни тісно пов'язаний з соціально-економічним становищем її регіонів і міст, підвищенням їх конкурентоспроможності. Таке твердження виходить з того, що інноваційність не може мати всеохоплюючого характеру. Не можливо навіть в ідеалі забезпечити інноваційно сприятливий характер усього національного простору, оскільки якась його частина має якісно змінюватися, а інша – забезпечувати стабільність відтворення суспільних основ. Тому єдиний шлях побудови інноваційно орієнтованої економіки полягає в *локалізації інноваційної діяльності*, розвитку окремих місць – полюсів зростання, які побудують інноваційний каркас країни. Цей шлях був використаний майже всіма розвиненими країнами світу та довів свою ефективність. Яскравими прикладами регіонального розвитку у Західній Європі є міста Гамбург і Баварія у Німеччині, Тулуза і Бретань у Франції, Гамбер і Йоркшир у Великобританії, Кастилія і Арагон в Іспанії, Больцано і Ломбардія в Італії [1].

В умовах кризи великі міста стають локомотивами розвитку країни. Вони, з одного боку, виступають місцем концентрації ресурсів, центрами генерації нових знань завдяки зосередженню в них наукових і освітніх установ, компетентних кадрів, фінансових ресурсів та інноваційної інфраструктури, тобто є основними постачальниками інноваційних ідей і рішень. З іншого боку, виступають споживачами інновацій (технологічних, організаційних, маркетингових тощо), необхідних для розв'язання найбільш гострих проблем на їх територіях. В межах великих, як правило, індустріально розвинутих, міст сконцентровано високотехнологічні підприємства, сучасні форми територіального розвитку – кластери та інші мережні утворення, здатні забезпечити більш повне та ефективне використання природних ресурсів, інфраструктури, наукового, виробничого та кадрового потенціалу таких територій, зниження транзакційних і транспортних витрат при виробництві інноваційної продукції.

Усе це зумовлює важливу роль великих міст у процесі модернізації економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку, яка ще більше підсилюється сучасними світовими тенденціями зростання населення міських територій. Так, за оцінками ООН, у 2009 р. вперше за всю історію людства чисельність міського населення зрівнялася з чисельністю сільського, склавши 3,4 млрд чоловік. І вже у 2010 р. в містах мешкало 3,5 млрд світового населення [2]. Прогнозується, що й надалі частка міського населення, порівняно з сільським, буде стрімко збільшуватися: до 2050 р. у розвинених країнах вона зросте з 75% до 86%, а у тих країнах, що розвиваються – з 45% до 66% [3].

Наразі проблеми інноваційного розвитку, удосконалення державної науково-технічної та інноваційної політики знаходяться у центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. Дослідженню цих питань присвячено праці В. Александрової, В. Гейця, С. Глазьева, О. Голіченко, Л. Гохберга, І. Дежиної, М. Енрайта, І. Єгорова, В. Іванова, Н. Іванової, Ф. Кука, О. Лапка, Б.-А. Лундвалла, Б. Маліцького, О. Поповича, М. Портера, В. Семиноженка, В. Соловйова, Л. Федулової, К. Фрімена, А. Чухна, Ю. Яковця та інших. Разом із тим проблеми розробки науково-технічної та інноваційної політики на рівні регіону і міста з урахуванням інституціональних особливостей національної економіки потребують подальших досліджень. Виходячи з цього, метою нашої статті є розгляд проблем інноваційного розвитку України та можливостей їх вирішення на регіональному рівні.

Соціально-економічний розвиток вітчизняних регіонів і міст значною мірою залежить від їх науково-технічного та інноваційного потенціалу, повноти його використання, оскільки екстенсивні напрями розвитку сьогодні практично вичерпано. Крім того, перспективи розвитку економіки регіонів і міст за інноваційною моделлю багато в чому визначаються їх можливостями і здатністю створювати і використовувати нові технології. Технологічні інновації виступають одним із основних факторів, що забезпечують довгостроковий добробут населення країни. Свідченням цього є частка технологічних інновацій в

обсязі ВВП економічно розвинутих країн, яка досягає 70 – 90% [4, с. 7 – 24]. В Україні ж зростання ВВП за рахунок введення нових технологій оцінюється всього у 0,7% [5, с. 40]. Високотехнологічна продукція складає лише 2,8% від усього обсягу українського промислового експорту [6, с. 63]. Інвестиційні вкладення, що визначають майбутні напрями розвитку економіки, масово спрямовуються в технології нижчого, третього технологічного укладу (75%) – чорної металургії, електроенергетики, електротехнічного і важкого машинобудування, неорганічної хімії. Тоді як у галузі шостого укладу (біотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі), які формують орієнтири розвитку країни на десятиліття вперед, надходить лише 0,5% інвестицій [5, с. 39 – 40].

Наведені цифри констатують факт перебування української економіки на ресурсній стадії розвитку. Інноваційна діяльність не сприймається вітчизняними підприємствами як основний шлях створення конкурентних переваг для отримання прибутку. За даними інноваційного обстеження¹ лише 21% підприємств займалися інноваційною діяльністю, у промисловості значення цього показника ще менше – 17,4% (станом на 2012 р.) [7, с. 166]. Недосконала інституціональна структура української економіки робить інноваційну діяльність не вигідною і навіть „загрозливою” для бізнесу. Оскільки немає ніяких гарантій для підприємства, що отриманий в результаті інвестицій в нові знання і технології прибуток не буде вилучено чи відсуджено [8, с. 46]. Така ситуація призводить до подальшого зменшення попиту на власні наукові дослідження і розробки, стримує дифузію знань і розвиток трансферу технологій. У таких умовах потрібна збалансована, системна і послідовна політика держави для забезпечення сприятливих умов інноваційно-технологічного розвитку.

Проблеми розробки і реалізації ефективної науково-технічної та інноваційної політики актуальні сьогодні для всіх без винятку регіонів і міст України. Але особливу значимість вони набувають для *індустріальних територій* в умовах необхідності найскорішого вирішення ними важливих стратегічних завдань, пов'язаних з подальшим технічним і технологічним оновленням виробничих потужностей, розвитком виробництва вищих технологічних укладів, реструктуризацією соціальної інфраструктури, зміцненням їх ділового іміджу. Такі регіони і міста є центрами важкої промисло-

вості України, вони зосереджують в своїх межах провідні галузі промисловості – паливну, металургійну, машинобудівну, електроенергетичну, хімічну, – завдяки яким формується основна частина валової доданої вартості країни. Однак, з кожним роком технологічна база цих галузей все більш застаріває, морально і фізично зношується. Крім того, практично вичерпані основні види природних ресурсів, на базі яких традиційно розвивалася індустрія провідних галузей промисловості країни. Тому на сьогодні іншого шляху, окрім інноваційного, у підприємств індустріальних регіонів і міст немає.

Для реалізації інноваційно орієнтованого сценарію розвитку таких територій важливе значення має їхня інвестиційна привабливість. Примітно, що за рейтингом українського журналу Forbes, станом на 2010 р., в десятці найбільш привабливих українських міст для бізнесу та інвестицій опинилися чотири обласних індустріальних центра – міста Донецьк (перше місце), Харків (третє місце), Дніпропетровськ (четверте місце) і Запоріжжя (шосте місце) (табл.). Не враховуючи обласних центрів, серед 32-х міст рейтингу фігурують й такі індустріальні міста як Кривий Ріг, Маріуполь, Макіївка, Горлівка та Дніпродзержинськ [9].

Це зумовлено насамперед історично сформованими умовами розвитку індустріальних регіонів, які відрізняються вагомим промисловим і науково-технічним потенціалом, високою концентрацією основних промислово-виробничих фондів і висококваліфікованих кадрів, значною щільністю населення. Втім, поряд з іншими областями, індустріальні регіони характеризуються низькою інноваційною активністю підприємств. Якщо в Україні загалом інноваційною діяльністю займалися 17,4% промислових підприємств (станом на 2012 р.), то у Луганській області – лише 13,0%, Донецькій – 11,8, Дніпропетровській – 10,7% [7, с. 166]. Це пояснюється особливістю галузевої структури економіки промислово розвинених регіонів, у якій переважають галузі з низькою інноваційною сприйнятливістю. Технології гірничодобувної та металургійної галузей є відносно стабільними, а їх продукція – однотипною й нерізноманітною. Збереження й надалі таких показників інноваційної активності може призвести до критичного рівня розвитку техніко-технологічної бази підприємств цих регіонів і, як наслідок, негативно позначитися на соціально-економічному стані всієї країни.

¹ Обстеження інноваційної діяльності підприємств усіх видів економічної діяльності в Україні за період 2008 – 2010 рр. (за методологією Європейського інноваційного огляду (CIS))

Топ 10 рейтингу українського журналу Forbes: найбільш привабливі для бізнесу та інвестицій міста України [10]

Загальний рейтинг	Місто	Людський капітал	Купівельна спроможність	Інвестиційний клімат	Економічна стійкість	Інфраструктура і комфорт
1	Донецьк	6	1	4	3	2
2	Одеса	2	4	5	15	4
3	Харків	3	8	1	10	3
4	Дніпропетровськ	8	2	8	2	5
5	Львів	1	7	7	21	1
6	Запоріжжя	15	10	9	1	6
7	Полтава	5	3	25	16	12
8	Сімферополь	21	6	6	18	9
9	Севастополь	20	9	2	13	15
10	Вінниця	4	13	11	11	25

Разом із тим у Запорізькій і Харківській областях інноваційна активність є вищою за середню по країні і становить 29,8 і 22,1% відповідно [7, с. 166]. Така ситуація зумовлена тим, що, на відміну від міст Дніпропетровської області і Донбасу, де зосереджено в основному важке машинобудування, Харківська і Запорізька області спеціалізуються, переважно, на наукоємних галузях машинобудування – приладобудуванні, електротехнічній, авіаційній промисловості. У результаті показники інноваційної діяльності підприємств, розташованих на їх території, перевищують аналогічні показники інших індустріальних регіонів (рис. 1 – 4).

Наведені показники свідчать про *різний рівень потенціалу і результативності діяльності індустріальних регіонів*, що потребує проведення гнучкої регіональної науково-технічної та інноваційної політики по відношенню до них.

Основною метою реалізації регіональної науково-технічної та інноваційної політики в Україні має стати збереження і максимально можливе використання інноваційного потенціалу, його розвиток як передумови досягнення конкурентоспроможності окремих підприємств і господарського комплексу регіону загалом.

Науково-технічна та інноваційна політика, що проводиться міськими радами може бути представлена комплексом заходів, що сприяють збільшенню дохідної частини місцевого бюджету, зростанню зайнятості і доходів населення, раціональному використанню ресурсів, виробництву необхідних місту продуктів (робіт, послуг), забезпеченню нормальної екологічної ситуації в місті за допомогою запозичення, розробки і впровадження інновацій в усіх сферах економіки міста. Така політика передбачає самостійні дії міських рад у межах їх законодавчо встановлених компетенцій, а також спільну діяльність з органами державної влади, бізнесом та громадськістю, що реалізують заходи державної та регіональної політики на території міста.

Підставами для участі місцевих органів влади в управлінні інноваційним розвитком відповідних територій є такі:

(1) Загальнодержавні нормативно-правові акти, які визначають компетенції місцевих органів влади у сфері інноваційної діяльності.

(2) Регіональні нормативні та регуляторні акти місцевих органів виконавчої влади, рішення органів місцевого самоврядування, прийняті у розвиток загальнодержавних актів, які визначають компетенції

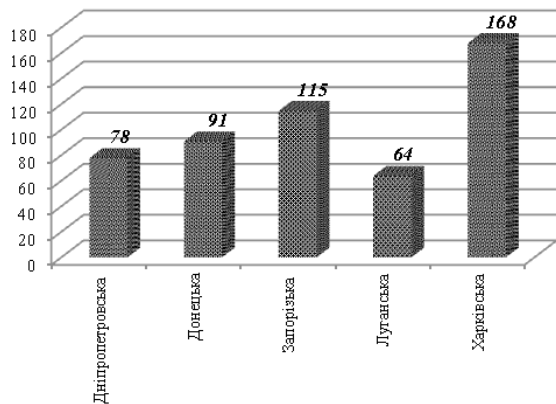

Рис. 1. Кількість інноваційно активних промислових підприємств індустріальних областей, од. [7, с. 166]

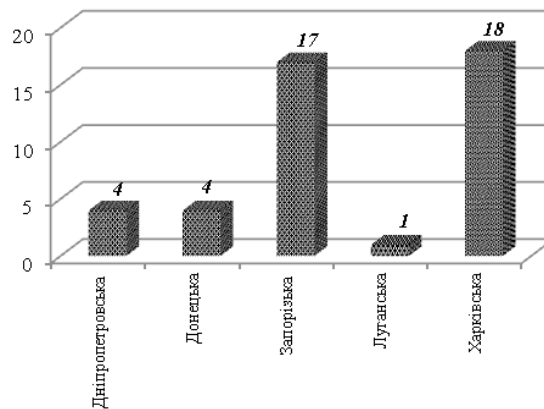

Рис. 2. Кількість промислових підприємств індустріальних областей, що впроваджували маркетингові інновації, од. [7, с. 198]

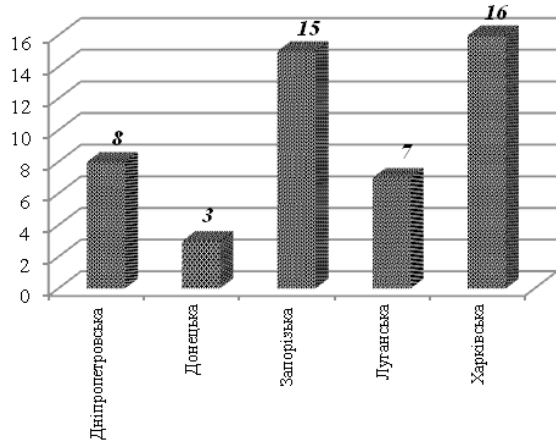

Рис. 3. Кількість промислових підприємств індустріальних областей, що впроваджували організаційні інновації, од. [7, с. 198]

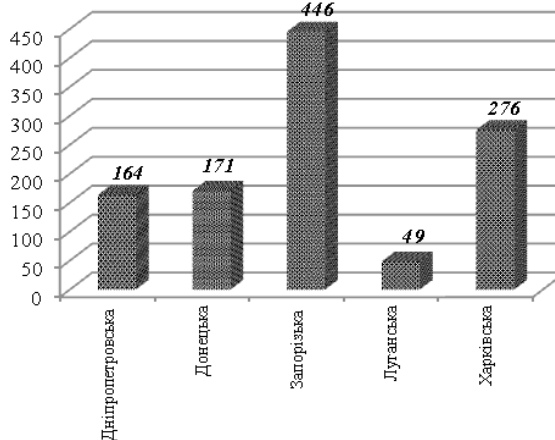

Рис. 4. Освоєння виробництва інноваційних видів продукції на промислових підприємствах індустріальних областей, найменувань [7, с. 208]

місцевих органів влади у сфері інноваційної діяльності.

(3) Наявність в місцевих бюджетах статей витрат, що визначають можливість участі місцевих органів влади в управлінні інноваційним розвитком відповідних територій.

Питання фінансування є одним із найбільш проблемних для регіонів. Згідно зі статтею 7 Закону України „Про інноваційну діяльність” Верховна Рада АР Крим, обласні і районні ради затверджують регіональні інноваційні програми та визначають кошти відповідних бюджетів для фінансової підтримки таких програм. Міські ради затверджують місцеві інноваційні програми та в межах коштів бюджету розвитку визначають кошти місцевих бюджетів для їх фінансової підтримки.

Проте Бюджетним кодексом України (БКУ) [11] не передбачено в місцевих бюджетах напрямку витрат на фінансування інноваційної діяльності, що не забезпечує обов’язкового виділення коштів на такі цілі. Бюджет розвитку місцевих бюджетів (ст. 71), за рахунок коштів якого має фінансуватися інноваційна діяльність на регіональному (місцевому) рівні, спрямовується на різні цілі, не пов’язані з інноваціями, в першу чергу, – на капітальні видатки, погашення місцевого боргу, розроблення містобудівної документації тощо (ст. 71). Це вимагає перегляду напрямів витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів і закріплення у ньому джерела коштів на фінансування регіональних і місцевих інноваційних програм. Таким джерелом може бути певний відсоток з надходжень від податку на прибуток підприємств.

Наразі в Україні діють такі *інструменти підтримки інноваційного розвитку на регіональному рівні*:

(1) Пріоритетні напрями інноваційної діяльності. Для кожної країни та кожного регіону формування інноваційної політики починається з вибору пріоритетів інноваційної діяльності як основоположних, основних елементів політики.

В Україні правові, економічні та організаційні засади формування й реалізації системи пріоритетних напрямів інноваційної діяльності визначає нова редакція Закону України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні” [12]. У ньому запроваджено ієрархію державних пріоритетів, які структуровано за термінами (*стратегічні та середньострокові*) та масштабами (*державні, галузеві, регіональні*) реалізації. Середньострокові пріоритетні напрями формуються на основі стратегічних пріоритетів з метою поетапного забезпечення їх реалізації на державному, галузевому та регіональному рівнях. Реалізація середньострокових пріоритетних напрямів *державного та галузевого рівнів* здійснюється шляхом виконання державних цільових програм, державного замовлення та окремих інноваційних проектів. Згідно з п. 2 ст. 6 Закону „Середньострокові пріоритетні напрями *регіонального рівня* реалізуються шляхом виконання регіональних, місцевих інноваційних програм та окремих інноваційних проектів. Обсяги коштів, що спрямовуються на реалізацію пріоритетних напрямів регіонального рівня, щорічно визначаються відповідними бюджетами”. Таким чином в регіонах потрібно формувати перелік обласних та міських інноваційних програм, проектів, завдяки яким будуть фінансуватися відповідні заходи. При цьому, як свідчить світовий досвід, для досягнення реальних результатів бажано виділяти не усю сукупність можливих напрямів інноваційної діяльності, а зосередитися на декількох (3–5) напрямках.

(2) Регіональні програми інноваційного (науково-технічного) розвитку. Такі програми розробляються місцевими органами виконавчої влади (обласними державними адміністраціями) з метою активізації інноваційних процесів у регіонах. Як приклад, можна навести:

- Програму науково-технічного розвитку Донецької області на період до 2020 року;
- Програму інноваційного розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року;
- Регіональну програму інноваційного розвитку Львівської області на 2013–2015 роки.

У тих регіонах, де відсутні цільові програми інноваційного (науково-технічного) розвитку заходи щодо підтримки інноваційної діяльності передбачено

окремими розділами до програм, стратегій соціально-економічного розвитку регіонів (наприклад, у Миколаївській області – до Програми економічного і соціального розвитку Миколаївської області на 2011–2014 роки „Миколаївщина – 2014”, Стратегії економічного і соціального розвитку Миколаївської області на період до 2015 року; у Луганській області – до Стратегії економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року; у Вінницькій області – до Стратегії соціально-економічного розвитку Вінницької області на період 2005–2015 роки, Стратегії регіонального розвитку Вінницької області на період до 2015 року).

(3) Спеціальні програми, спрямовані на підтримку окремих аспектів інноваційної діяльності. Наприклад, Регіональна цільова економічна програма „Створення в Одеській області інноваційної інфраструктури на 2009–2013 роки”, Регіональна програма охорони та захисту інтелектуальної власності на період до 2020 року (Дніпропетровська область).

(4) Угоди щодо регіонального розвитку відповідного регіону між КМУ та обласними радами, які, відповідно до ст. 4 Закону України „Про стимулювання розвитку регіонів” [13], передбачають: 1) спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з реалізації в регіоні державної стратегії регіонального розвитку; 2) спільні заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування з реалізації регіональної стратегії розвитку; 3) порядок, обсяг, форми і строки фінансування спільних заходів, визначених сторонами, відповідно до Державного бюджету України та місцевих бюджетів; 4) порядок інформування про реалізацію сторонами угоди щодо регіонального розвитку; 5) відповідальність сторін угоди за невиконання або неналежне виконання передбачених нею заходів; 6) порядок внесення змін до угоди та порядок набрання чинності та строк дії угоди.

Для кожного регіону, залежно від його особливостей, формуються окремі пріоритетні напрями та прописуються спільні заходи узгодженої діяльності сторін (КМУ і відповідної обласної ради). Зокрема, у Донецькій області такими напрямками визнані [14]: 1) збереження та розвиток людського потенціалу; 2) стимулювання інноваційного розвитку. У Дніпропетровській області: 1) створення транспортної інфраструктури; 2) реформування житлово-комунального господарства і газифікації населених пунктів; 3) підвищення якості соціальних послуг; 4) раціональне вирощання та відновлення природних ресурсів, охорона навколишнього природного середовища та техногенна безпека [15]. У

Закарпатській області: 1) поглиблення транскордонної та єврорегіональної співпраці; 2) розвиток туризму та курортно-рекреаційної сфери; 3) просторовий розвиток та охорона довкілля [16].

(5) Угоди (меморандуми) про співробітництво між Держінвестпроект України і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, які складаються з метою організації та сприяння налагодженню між ними співробітництва у сфері інвестиційної діяльності. Наразі такі угоди про співробітництво підписано з Дніпропетровською, Харківською, Київською, Львівською, Закарпатською, Тернопільською, Чернівецькою, Рівненською, Волинською областями. Предметом даних угод є:

- реалізація складових національних та пріоритетних регіональних інвестиційних проектів;
- формування та спільна координація діяльності регіональних центрів з інвестицій та розвитку;
- функціонування „єдиного інвестиційного вікна” на регіональному рівні;
- просування інвестиційних можливостей регіонів в Україні та за кордоном [17].

Перелічені вище інструменти використовуються у різних комбінаціях. Наприклад, можна виокремити:

1) регіони, в яких прийняті та реалізуються середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності, цільові програми інноваційного (науково-технічного) розвитку та угоди щодо регіонального розвитку (Донецька область);

2) регіони, в яких реалізуються і цільові програми інноваційного (науково-технічного) розвитку, і спеціальні програми, спрямовані на підтримку окремих аспектів інноваційної діяльності (Дніпропетровська область);

3) регіони, в яких реалізуються й угоди щодо регіонального розвитку між КМУ та органами місцевого самоврядування, і меморандуми про співробітництво між Держінвестпроект України і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (Закарпатська область).

Успішне здійснення інноваційної політики держави передбачає в межах її просторового аспекту **диференційований підхід до напрямів регіональної науково-технічної та інноваційної політики**. Це зумовлено тим, що в Україні історично склалися міжрегіональні диспропорції в рівнях соціально-економічного, науково-технічного, інноваційного, промислового розвитку. Виходячи з наявної ситуації, потрібно забезпечити максимальну диференційованість заходів державної науково-технічної та інноваційної політики по відношенню до різних регіонів, їх типологічних груп. Серед таких груп можна виокремити, наприклад, регіони аграрного типу, індустріальні

регіони з розвинутою переробною промисловістю, регіони змішаного типу.

Для індустріальних регіонів і міст заходи інноваційної політики мають бути пов'язані з пріоритетним розвитком передового виробництва на основі активізації інвестиційно-інноваційної діяльності, застосування наукоємної техніки і прогресивних технологій, повної автоматизації продуктивних сил, екологізації виробництва, ресурсо- і енергозбереження у господарському комплексі регіону, міста завдяки реалізації таких напрямів:

- послідовного розвитку високоефективного інноваційно-виробничого комплексу на основі використання наявних конкурентних переваг – високої концентрації основних промислово-виробничих фондів, кваліфікованої робочої сили та інженерно-технічного персоналу, низьких транспортних витрат – шляхом техніко-технологічної модернізації підприємств, інтенсивного заміщення трудомісткого виробництва наукомістким, зменшення ресурсо- і енерговитрат на виробництво, підвищення його екологічності;

- впровадження на підприємствах сучасних ресурсо- і енергозберігаючих, маловідходних технологій, високоефективних очисних споруд, розширення застосування технологій з використанням нетрадиційних і відновлювальних джерел енергії для зниження техногенного навантаження на природне середовище, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини;

- забезпечення прискореної структурної перебудови галузей машинобудування, відновлення основних виробничих фондів з метою створення прогресивної матеріально-технічної основи для переоснащення інших галузей промисловості сучасними наукоємними приладами, технологіями;

- стимулювання інтеграції галузей машинобудування з фундаментальною і прикладною наукою з метою виробництва високотехнологічних машинних засобів виробництва, які будуть використані у переробній промисловості для отримання готової кінцевої продукції – наукоємної, з високою доданою вартістю;

- розвитку провідних промислових (горно-металургійних і машинобудівних) інноваційних кластерів, які вироблятимуть конкурентоспроможну продукцію високого ступеня переробки; створення високотехнологічних кластерів у сфері нано- і біотехнологій, інформатики та штучного інтелекту.

Реалізація вищенаведених напрямів дозволить підвищити інвестиційно-інноваційну активність підприємств, відновити матеріально-технологічний базис виробництва, здійснити переорієнтацію

виробничого потенціалу на створення конкурентоспроможної кінцевої продукції з високою доданою вартістю, покращити екологічну ситуацію, умови праці та життєдіяльності населення індустріальних регіонів і міст.

Запропонована магістраль розвитку економіки індустріальних регіонів і міст має бути реалізована в межах закріпленого на державному рівні шляху *неоіндустріалізації та промислового відновлення країни* як об'єктивно закономірного й незаперечного в сучасних умовах світового розвитку [18; 19].

Неоіндустріалізація органічно поєднана з вертикальною інтеграцією економіки, про що свідчить досвід провідних індустріальних держав, економічні системи яких базуються на інтегрованих формах власності, тобто на інтегрованому цілісному ланцюжку виробництва наукоємної продукції, коли видобуток сировини об'єднаний з її промисловою переробкою у продукцію кінцевого споживання з високою доданою вартістю. На цьому акцентує увагу автор концепції неоіндустріалізації Росії С. С. Губанов, який запропонував новий для економічної теорії, об'єктивний за своєю природою, закон вертикальної інтеграції, згідно з яким тільки при нульовій рентабельності всього проміжного виробництва економіка може досягати максимального кінцевого ефекту [20], іншими словами, „отримання прибутку допускається з кінцевого переробного виробництва і не дозволяється з добувального або проміжного” [21, с. 10]. У цьому полягає одна із основних проблем пореформеної економічної системи України, у якій панують дезінтегровані форми власності, склалася експортно-сировинна модель, що спирається на добувні виробництва, які здебільшого перебувають у власності великого приватного капіталу. Доки зберігатиметься така система, зацікавленості приватного капіталу у новій моделі розвитку, в основі якої – інвестиції в інноваційну діяльність, реалізація масштабної нової індустріалізації економіки, прогресивних венчурних досліджень і розробок – не буде. Тому створювати сприятливі умови та ефективні механізми для неоіндустріальної модернізації економіки повинна держава в особі органів державної та регіональної влади як головних суб'єктів необхідних системних змін.

Таким чином, проведені дослідження особливостей державної політики науково-технічного та інноваційного розвитку регіонів і міст України дає можливість зробити висновок про необхідність невідкладної розробки відповідної концепції, цілеспрямованість і послідовність реалізації якої забезпечить процеси модернізації національної економіки та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку.

Література

1. **Examples** of regional innovation projects. Programmes for Innovative Actions 2000 – 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-h/gdb/07/document.pdf>.
2. **Щербакова Е. В.** В 2009 году число горожан впервые сравнялось с числом сельских жителей, составив 3,4 миллиарда человек [Электронный ресурс] / Е. В. Щербакова // Демоскоп Weekly. – 2010. – № 429 – 430. – Режим доступу : <http://demoscope.ru/weekly/2010/0429/barom02.php>.
3. **Щербакова Е. В.** К 2050 доля городского населения в развитых странах вырастет с 75% до 86%, в развивающихся – с 45% до 66% [Электронный ресурс] / Е. В. Щербакова // Демоскоп Weekly. – 2010. – № 429 – 430. – Режим доступу : <http://www.demoscope.ru/weekly/2010/0429/barom04.php>.
4. **Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України** : в 3 т. / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. С. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2007. – Т. 2: Інноваційно-технологічний розвиток економіки. – 2007. – 562 с.
5. **Національна стратегія розвитку „Україна-2015”** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.semynozhenko.net/content/files/Ukraine-2015%20big.pdf>.
6. **Інновації в Україні: пропозиції до політичних заходів**: ред. від 09.2011 р.: матеріали Проекту ЄС „Вдосконалення стратегій, політики та регулювання інновацій в Україні” / Представництво ЄС в Україні. – К. : Фенікс, 2011. – 76 с.
7. **Наукова та інноваційна діяльність в Україні** : стат. зб. – К. : ДП „Інформійно-видавничий центр Держстату України”, 2013. – 287 с.
8. **Вишне夫斯基 В.** Інновації, інститути и еволюция / В. Вишне夫斯基, В. Деметьев // Вопросы экономики. – 2010. – № 9. – С. 41 – 62.
9. **Лучшие города для бизнеса-2012** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forbes.ua/magazine/forbes/1336079-luchshie-goroda-dlya-biznesa-2012>.
10. **Инвестиционная привлекательность Донецкой области (материалы Агентства инвестиционного развития Донецкой области)** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://aidr.com.ua/index.php/uk/>
11. **Бюджетний кодекс України: за станом на 11.08.2013 р.** [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
12. **Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”** від 08.09.2011 р. № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> (редакція від 05.12.2012 р.).
13. **Закон України „Про стимулювання розвитку регіонів”** від 08.09.2005 р. № 2850-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2850-15> (редакція від 02.12.2012 р.).
14. **Рішення** Донецької обласної ради „Про укладання

угоди щодо регіонального розвитку Донецької області між Кабінетом Міністрів України та Донецькою обласною радою на 2012 – 2015 роки” від 09.06.2011 № 6/4-085 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sovet.donbass.com/?lang=ru&sec=02.01&iface=27&cmd=showdoc&args=id:2141>. 15. **Рішення** Дніпропетровської обласної ради „Про укладання угоди щодо регіонального розвитку Дніпропетровської області між Кабінетом Міністрів України та Дніпропетровською обласною радою” від 12.08.2011 № 168-8/VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oblrada.dp.ua/official-records/decisions/24/666>. 16. **Рішення** Закарпатської обласної ради „Про укладання угоди щодо регіонального розвитку Закарпатської області між Кабінетом Міністрів України та Закарпатською обласною радою” від 28.12.2010 р. № 121 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-ukladennja-ugodi-shodo-regionalnogo-rozvitku-zakarpatsko-doc69036.html>. 17. **Звіт** про результати діяльності Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України за I півріччя 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrproject.gov.ua/sites/default/files/upload/zvit_ipolugodie2012.doc. 18. **Амоша А. І.** Неоіндустріалізація і нова промислова політика України / А. І. Амоша, В. П. Вишневіський, Л. А. Збаразська // Економіка промисловості. – 2012. – № 1 – 2. – С. 3 – 33. 19. **Нікіфорова В. А.** Особливості стратегічного управління у контексті сучасних світогосподарських тенденцій розвитку промисловості / В. А. Нікіфорова // Економіка Криму. – 2012. – № 3 (40). – С. 322 – 328. 20. **Губанов С.** Неоіндустріалізація плюс вертикальна інтеграція (о формулі розвитку Росії) / С. Губанов // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 3 – 27. 21. **Вторая** індустріалізація: проблеми Росії і міжнародний досвід // Економіст. – 2012. – № 11. – С. 3 – 16.

Підоричева І. Ю. Державна політика інноваційного розвитку регіонів і міст України: особливості та перспективи реалізації

У статті виявлено та охарактеризовано інструменти підтримки інноваційного розвитку на регіональному рівні, які сьогодні використовуються в Україні. Запропоновано напрями державної науково-технічної та інноваційної політики для індустріальних регіонів і міст.

Ключові слова: державна науково-технічна та інноваційна політика, регіоналізація, локалізація інноваційної діяльності, індустріальні території.

Підоричева І. Ю. Государственная политика инновационного развития регионов и городов Украины: особенности и перспективы реализации

В статье выявлены и охарактеризованы инструменты поддержки инновационного развития на региональном уровне, которые в настоящее время используются в Украине. Предложены направления государственной научно-технической и инновационной политики для индустриальных регионов и городов.

Ключевые слова: государственная научно-техническая и инновационная политика, регионализация, локализация инновационной деятельности, индустриальные территории.

Pidoricheva I. Yu. State Policy of Innovative Development of Regions and Cities of Ukraine: Features and Prospects of Implementation

In the article the instruments to support of innovative development at the regional level which are currently used in Ukraine are identified and characterized. The directions of the state of scientific-technical and innovation policy for the industrial regions and cities are offered.

Key words: state scientific-technical and innovation policy, regionalization, localization of innovation, industrial territories.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013

Прийнято до друку 12.03.2014